

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนากิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

- 1.1 หลักการ
- 1.2 จุดมุ่งหมาย
- 1.3 โครงสร้าง
- 1.4 มาตรฐานการเรียนรู้
- 1.5 การจัดเวลาเรียน
- 1.6 การจัดการเรียนรู้
- 1.7 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- 2.1 ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.2 ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.3 เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.4 หลักการจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.5 แนวการจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.6 การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ดนตรีบำบัด

- 3.1 ความหมายของดนตรีบำบัด
- 3.2 ดนตรีบำบัดกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
- 3.3 กระบวนการและรูปแบบของดนตรีบำบัด
- 3.4 ดนตรีบำบัดในโรงเรียน

4. รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยตามแนวคิดในการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (instructional model based on simpson's processes for psychomotor skill development)

- 4.1 ความหมายของรูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย
- 4.2 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยตามแนวคิดในการพัฒนา

ทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน

5. ความฉลาดทางอารมณ์
 - 5.1 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์
 - 5.2 ความสำคัญและประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์
 - 5.3 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์
 - 5.4 การประเมินความฉลาดทางอารมณ์
6. เจตคติต่อการเรียน
 - 6.1 ความหมายของเจตคติ
 - 6.2 การวัดเจตคติ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. หลักการ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้อยู่คือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลาง ไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น

2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์

3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคล มีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเชื่อมั่น

นโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาลมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช พ.ศ. 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักยึดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี หรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกระบบการศึกษา

อึ้ง เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจะได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระต่าง ๆ แนวทางการวัดและประเมินผล การจัดระบบแนะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษา และการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้อย่างครบถ้วน เอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครอง และผู้เรียนมีความเข้าใจและรับทราบบทบาทของตนในการพัฒนาตนเองและสังคม

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

2. จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะ และศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. ระวังการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

3. โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

- ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
- ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
- ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 2.1 ภาษาไทย
- 2.2 คณิตศาสตร์
- 2.3 วิทยาศาสตร์
- 2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 2.6 ศิลปะ
- 2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 2.8 ภาษาต่างประเทศ

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและ ค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบ ในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้เฉพาะ มาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐาน การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจน มาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

6. การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการ ศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา

ตามธรรมชาติและเติมศักยภาพ ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริง หรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะ และกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทางโดยการ

วัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในระยะเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรือ อีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้สึกปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

การบูรณาการแบบสหวิทยา การบูรณาการในลักษณะนี้ นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครู ผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครู ผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ ครู ผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครู ผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียนคือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่

สำคัญ คือตัวผู้เรียน ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้อะทอนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครู ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน จะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ด้านหลักการพัฒนาจุดหมายโครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดเวลาเรียน การจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า หลักสูตรดังกล่าวมุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุขและมีความสุขซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้คือต้องการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความมั่นคงทางอารมณ์ อันจะส่งผลถึงคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตต่อไป

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการช่วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งเสริมเจตคติคุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจ

ตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดแนวการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผูกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กอปรกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียนมุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกัน แก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ วัชริทธิและหน้าที่ของตนเองในการอยู่ร่วมกันตาม

ระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ

1. กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

2. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝัง ระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคม ผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมรักษาดินแดน

ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติสถานศึกษาจัดกิจกรรมในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพที่มีในตนเองอย่างเต็มที่ เลือก ดัดลึนใจ ได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับ ตนเอง สามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการ เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรม รู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีและมีความสุข เช่น กิจกรรมการสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถหลอมเข้าไปในการจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ในลักษณะของการ เข้าค่ายต่าง ๆ หรืออาจแยกจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะทางได้ เช่น จัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ โดยมุ่งเป็นการฝึกระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมชมรมวิชาการ มุ่งเน้นประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ถนัดและสนใจจากการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ ชุมนุ่มต่าง ๆ เพื่อการร่วมกับคิดค้นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสนุก ความสุข และพัฒนาทักษะทางสังคม ทั้งนี้แม้จะแยกจัดกิจกรรมเฉพาะทางก็สามารถบูรณาการกิจกรรมแนะแนวเข้าไว้ด้วย เพื่อให้ค้นพบศักยภาพของตนเองด้วย

3. เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาให้บุคคลรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีความสุข มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ โดยกำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

1. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ทั้งวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2. ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัว มองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง

3. ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และประกอบสัมมาชีพ

4. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต และเสริมสร้าง คีลธรรม จริยธรรม

5. ผู้เรียนมีจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

4. หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดดังนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

2. จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน

3. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ ตลอดชีวิตใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ผูกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

4. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม

5. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และ เป้าหมายของสถานศึกษา

6. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษาถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึง ถึงความปลอดภัย

7. ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร ทั้งภาครัฐ และเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

8. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับ กิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

5. แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยคำนึงถึงแนวการจัด ดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

2. จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความ ต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

3. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

4. จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

6. การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง สำหรับการผ่านช่วงชั้นหรือจบหลักสูตร ผู้เรียนต้องเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดตามแนวประเมินดังนี้

1. ประเมินการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริงให้ได้ผลการประเมินที่ถูกต้อง ครบถ้วน

2. ครูที่ปรึกษากิจกรรม ผู้เรียนและผู้ปกครอง จะมีบทบาทในการประเมินดังนี้

2.1 ครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีหน้าที่ดูแลและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมรายงานเวลา และพฤติกรรมเข้าร่วมกิจกรรมต้องศึกษา ติดตาม และพัฒนาผู้เรียนในกรณีผู้เรียนไม่เข้าร่วมกิจกรรม

2.2 ผู้เรียน มีหน้าที่ปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์มีหลักฐานแสดงการเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 80% หรือตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด พร้อมทั้งแสดงผลการปฏิบัติกิจกรรม และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ถ้าไม่เกิดคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ ต้องปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มเติมตามที่ครูที่ปรึกษากิจกรรมมอบหมาย หรือให้ความเห็นชอบตามที่ผู้เรียนเสนอประเมินตนเองและเพื่อนร่วมกิจกรรม

2.3 ผู้ปกครอง ผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือในการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนกับสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ผู้ปกครองบันทึกความเห็น สรุปพัฒนาการและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

3. เกณฑ์การผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.1 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 80% หรือตามที่สถานศึกษากำหนด

3.2 ผู้เรียนผ่านจุดประสงค์ที่สำคัญของแต่ละกิจกรรม

จากการศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในด้านความสำคัญของกิจกรรม ความหมาย เป้าหมาย หลักการ แนวการจัดกิจกรรม และการประเมินผลกิจกรรม พบว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภูมิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับหัวข้อวิจัย คือการพัฒนา กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ดนตรีบำบัด

1. ความหมายของดนตรีบำบัด

ดนตรีบำบัด เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดนตรีเพื่อบำบัดรักษา หรือกระตุ้นให้อาการของผู้รับการบำบัดดีขึ้น ซึ่งมีนักวิชาการและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ (2541, หน้า 175) ดนตรีบำบัด คือ การใช้ดนตรีเพื่อจุดประสงค์ในการบำบัด อันได้แก่ การช่วยซ่อมแซม บำรุงรักษา และพัฒนาให้สุขภาพจิตและกายดีขึ้น ดนตรีบำบัดเป็นการประยุกต์ใช้ดนตรีอย่างมีระบบของนักดนตรีบำบัด ในสภาพแวดล้อมที่จัดไว้เฉพาะเพื่อการบำบัด เพื่อมุ่งหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ช่วยให้ผู้รับการบำบัดมีความเข้าใจในตนเองและโลกรอบ ๆ ตัวที่ตนเองอาศัยอยู่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลโดยตรงให้ผู้นั้นปรับตัวเข้ากับสังคมได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อุสา สุทธิสาคร (2544, หน้า 105) สมาคมดนตรีบำบัดแห่งชาติ (The National Association for Music Therapy) ประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1992 ได้นิยามไว้ว่า ดนตรีบำบัด คือการใช้ดนตรีเพื่อจุดประสงค์ในการบำบัด ได้แก่ การช่วยซ่อมแซม บำรุงรักษา และพัฒนาให้สุขภาพจิตและสุขภาพกายดีขึ้น

มูลนิธิคนพิการไทย (2551, เมษายน 10) ดนตรีบำบัด (music therapy) คือศาสตร์ที่ว่าด้วยการนำดนตรีหรือองค์ประกอบอื่น ๆ ทางดนตรีมาประยุกต์ใช้ เพื่อปรับเปลี่ยนพัฒนาและคงรักษาไว้ซึ่งสุขภาพของร่างกายจิตใจอารมณ์สังคมโดยนักดนตรีบำบัดเป็นผู้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ผ่านทางกิจกรรมทางดนตรีต่าง ๆ อย่างมีรูปแบบโครงสร้างที่ชัดเจน มีหลักเกณฑ์และระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ เป้าหมายของดนตรีบำบัดไม่ได้เน้นที่ทักษะทางดนตรีแต่เน้นในด้านพัฒนาการทางร่างกายจิตใจอารมณ์สังคมขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละบุคคลที่มารับการบำบัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายบริบทเช่น ด้านการศึกษาด้านการแพทย์

2. ดนตรีบำบัดกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ (2541, หน้า 178) มีการวิจัยแสดงว่าดนตรีช่วยให้เด็กผู้หนึ่งที่สมองถูกทำลายไป และมีระดับการรับรู้ที่น้อยมาก มีพัฒนาการรับรู้ดีขึ้น ซึ่งสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงนี้อาจเนื่องมาจากการฟังดนตรีอย่างต่อเนื่อง ทำให้คลื่นเสียงไปปลุกเร้าประสาทบางส่วนในสมอง การฟังดนตรีเบา ๆ สามารถช่วยให้ผู้ป่วยมีการผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ ซึ่งมีผลในทำนองคล้ายคลึงกับการฟังเพลงเบา ๆ ในขณะที่ทำงานของดนตรีธรรมดา ช่วยให้การทํางานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อุสา สุทธิสาคร (2544, หน้า 42-43) มีการศึกษาว่า เมื่อเราฟังดนตรี ร่างกายจะสบาย ผ่อนคลาย มีความสงบเกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเสียงดนตรีจะส่งผลดีต่อการทำงานของสมองส่วนอารมณ์ที่เรียกว่า นีโอคอร์เท็กซ์ สมองส่วนนี้เองที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์อื่น

ทำหน้าที่เกี่ยวกับความฉลาด ความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ก็เกี่ยวกับการพัฒนาสมองส่วนนี้ด้วย

ธวัชชัย นาควงษ์ (2543, หน้า 62-64) ดนตรีสามารถช่วยเด็กได้หลายทาง ได้แก่

1) การพัฒนาทางด้านภาษา ดนตรีจะช่วยสนับสนุนการฟังเพลงซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาทางด้านภาษา ความสนใจ ในเสียงเพลงอันไพเราะจะทำให้เด็กตั้งใจฟังมากขึ้นโดยอัตโนมัติ และการตั้งใจฟังนี้เป็นก้าวแรกของการใช้ภาษา

2) การเล่น การเล่นเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับเด็ก เป็นชีวิตจิตใจของเด็ก แต่จะเป็นการยากที่เด็กจะตั้งต้นการเล่นถ้ายังไม่รู้จักใช้วัสดุต่าง ๆ การบรรเลงเครื่องดนตรีช่วยให้เด็กเข้าใจได้ว่าเขาสามารถทำให้เกิดอะไรบางอย่างขึ้นได้จากวัตถุที่เขาถือหรือแตะต้องอยู่ ถ้าเด็กสนุกสนานกับการบรรเลงเครื่องดนตรีแบบง่าย ๆ เขาอาจเรียนรู้ที่จะทดลองใช้วัตถุใด ๆ ที่เขาถืออยู่ในมือได้ด้วยความอยากรู้อยากเห็น นอกจากนี้ ดนตรียังช่วยในการสร้างเสริมจินตนาการ เด็กชอบฟังนิทานประกอบดนตรี จินตนาการของเด็กจะล่องลอยไปกับเรื่องราวที่มีเสียงดนตรีสอดแทรก และประสบการณ์นี้จะเสริมจินตนาการของเด็กที่เกิดขึ้นเมื่อเขาเล่นตุ๊กตา ของเล่นต่าง ๆ หรือเมื่อเล่นกับสัตว์เลี้ยง

3) การพัฒนาของร่างกาย ดนตรีสามารถช่วยสอนเด็กที่มีปัญหาทางร่างกายในเรื่องของขั้นตอนการเคลื่อนไหว ทั้งนี้ เพราะจังหวะในดนตรีมีอำนาจช่วยย่นให้เด็กอยากเคลื่อนไหว เด็กมักจะชอบเต้นไปกับเสียงเพลง ครูสามารถใช้แรงจูงใจนี้ชักนำให้เด็กเคลื่อนไหวโดยใช้การเล่นมาประกอบ เช่น ให้กลาน เดิน หรือเหยียดตัวประกอบเพลง จังหวะในดนตรีไม่ได้มีเพียงแต่ความสนุกเพลิดเพลินเท่านั้น แต่มันช่วยให้เด็กได้รู้จักประสานการทำงานของกล้ามเนื้อ การประสานกล้ามเนื้อเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการกลาน เดิน หรือวิ่ง ดังนั้น แม้แต่เด็กจะยังไม่พร้อมสำหรับการเคลื่อนไหวและเรียนรู้ที่จะใช้กล้ามเนื้อ ความอยากที่จะเคลื่อนไหวจะทำให้เด็กเรียนรู้การเคลื่อนไหวได้เร็วขึ้น และดนตรีนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กอยากเคลื่อนไหว

4) มนุษยสัมพันธ์ เด็กบางคนรู้สึกอึดอัดที่จะต้องข้องเกี่ยวกับผู้อื่น บางคนมีปัญหาทางบุคลิกภาพแล้วเลยสร้างนิสัยต่อต้านสังคม ถึงแม้ดนตรีจะไม่ใช้เครื่องแก้ปัญหาระยะนี้ได้โดยตรง แต่ดนตรีช่วยเพิ่มเวลาของการกระทำระหว่างเด็กกับครูได้เมื่อเด็กเกิดความสนใจในดนตรี คนที่เคยร่วมบรรเลงดนตรีหรือร้องเพลงร่วมกับผู้อื่นจะรู้ว่า เวลาเช่นนั้นทำให้มีความสุขได้ แม้เราจะไม่รู้จักใครในกลุ่มเลย ดนตรีทำให้เด็กที่รู้สึกเหงาหรือรู้สึกเป็นปกติมากขึ้น

มูลนิธิคนพิการไทย (2551, เมษายน, 10) ดนตรีบำบัดสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบทั้งในเด็กวัยร่นวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุตามเป้าหมาย เพื่อตอบสนองความจำเป็นที่แตกต่างกันไปทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเช่น ปัญหาบกพร่องของพัฒนาการสติปัญญา และการเรียนรู้ โรคซึมเศร้า โรคอัลไซเมอร์ ปัญหาการบาดเจ็บทางสมอง, ความ

พิการทางร่างกายอาการเจ็บปวด และภาวะอื่น ๆ สำหรับบุคคลทั่วไปก็สามารถใช้ประโยชน์จากดนตรีบำบัดได้เช่นกันช่วยในการผ่อนคลายความตึงเครียดและในการออกกำลังกายเสริมสร้างสุขภาพ

ประโยชน์ของดนตรีบำบัดมีดังนี้

- 1) ปรับสภาพจิตใจให้อยู่ในสภาวะสมดุลมีมุมมองในเชิงบวก
 - 2) ผ่อนคลายความตึงเครียดลดความวิตกกังวล (anxiety / stress management)
 - 3) กระตุ้นเสริมสร้าง และพัฒนาทักษะการเรียนรู้และความจำ (cognitive skill)
 - 4) กระตุ้นประสาทสัมผัสการรับรู้ (perception)
 - 5) เสริมสร้างสมาธิ (attention span)
 - 6) พัฒนาทักษะสังคม (social skill)
 - 7) พัฒนาทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษา (communication and language skill)
 - 8) พัฒนาทักษะการเคลื่อนไหว (motor skill)
 - 9) ลดความตึงตัวของกล้ามเนื้อ (muscle tension)
 - 10) ลดอาการเจ็บปวดจากสาเหตุต่าง ๆ (pain management)
 - 11) ปรับลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (behavior modification)
 - 12) สร้างสัมพันธภาพที่ดีในการบำบัดรักษาต่าง ๆ (therapeutic alliance)
 - 13) ช่วยเสริมในกระบวนการบำบัดทางจิตเวชทั้งในด้านการประเมินความรู้สึกสร้างเสริมอารมณ์เชิงบวกการควบคุมตนเองการแก้ปมขัดแย้งต่าง ๆ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว
- โดยสรุปดนตรีบำบัดมีประโยชน์หลากหลายขึ้นอยู่กับการนำไปใช้เสริมสร้างสุขภาพทางร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีโดยบูรณาการเข้ากับการรักษาอื่น ๆ

3. กระบวนการและรูปแบบของดนตรีบำบัด

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ (2541, หน้า 177) การใช้ดนตรีบำบัด สามารถกำหนดรูปแบบเป็นกิจกรรมทางดนตรีหลากหลายตามความเหมาะสมและตามผลประโยชน์ที่พึงได้รับต่อผู้รับการบำบัด ซึ่งอาจจะเป็นการร้องเพลง การเต้นรำ หรือการเคลื่อนไหวประกอบดนตรี การคบบมือ หรือการทำจังหวะด้วยเครื่องตีต่าง ๆ หรือการจัดรูปแบบเกมด้วยการใช้เครื่องตี การบรรเลงดนตรี โดยใช้เครื่องดนตรีต่างๆ ตามความเหมาะสม หรือความสามารถของผู้เข้ารับการบำบัด หรืออาจเป็นการฟังดนตรี โดยการจัดเป็นกิจกรรมรายบุคคล หรือกิจกรรมกลุ่มที่ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติกิจกรรมดนตรีร่วมกัน เช่น การเลือกเพลงเพื่อใช้กับผู้เข้ารับการบำบัด ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับการบำบัดว่าเป็นใคร และมีพฤติกรรมหรืออาการอย่างไร อาทิเช่น ผู้มีปัญหาด้านอารมณ์ซึ่งค่อนข้างก้าวร้าว รุนแรง จุดประสงค์ในการบำบัดคือการแก้ไขให้มีการควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ไม่เป็นผู้ก้าวร้าว รุนแรง ถ้าจะใช้การบำบัดโดยการฟังดนตรี ควรเริ่มจากการฟังดนตรีที่มีจังหวะที่เร้าแรง และค่อยๆ เปลี่ยนเป็นเพลงที่มีจังหวะช้าลง

มีท่วงทำนองสบาย ๆ เรียบ ๆ อ่อนหวาน ไพเราะ สื่อถึงความเยือกเย็น ความอบอุ่น ผลของการฟังจะช่วยให้มีอารมณ์เย็นลง

อุสา สุทธิสาคร (2544, หน้า 106-107) การใช้ดนตรีบำบัดสามารถกำหนด รูปแบบกิจกรรมทางดนตรีให้หลากหลายตามความเหมาะสม และตามที่ได้รับฟังได้ รับประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นการร้องเพลง การจัดเกมด้วยการใช้เครื่องดนตรี การบรรเลงดนตรี หรืออาจจัดกิจกรรมการฟังดนตรีเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มทำกิจกรรมดนตรีร่วมกัน

4 ดนตรีบำบัดในโรงเรียน

มูลนิธิคนพิการไทย (2551, เมษายน 10) ในโรงเรียนมีการนำดนตรีบำบัดมาใช้ ใน 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1) เสริมสร้างจุดแข็งในตัวเด็กในทักษะด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากทักษะทาง ดนตรี เช่น ทักษะการสื่อสารทักษะการทำงานประสานสัมพันธ์กันของร่างกาย

2) เสริมในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ (2540, หน้า 157) ในระดับประถมศึกษา กิจกรรมดนตรี (รวมถึงดนตรีบำบัด) ควรเน้นการปฏิบัติเป็นหลัก เพราะผู้เรียนวัยนี้ยังสนุกสนานกับการได้ เคลื่อนไหว การใช้เทคนิควิธีสอนดนตรีที่เหมาะสมยังคงมีความสำคัญในการจัดกิจกรรมดนตรี ผู้สอนควรศึกษาเทคนิคต่าง ๆ เพื่อใช้ในกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมี ประสิทธิภาพ กิจกรรมควรเน้นทักษะใดทักษะหนึ่งในแต่ละคาบของการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ รับแนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและทักษะนั้น ๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยมีทักษะอื่น ๆ สอดแทรกผสม ผสานอยู่ด้วยเสมอ

จากการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับศาสตร์ของดนตรีบำบัด พบว่า ประโยชน์ของ ดนตรีบำบัดไม่ได้เป็นเพียงการรักษาผู้ป่วยเท่านั้น แต่ดนตรีบำบัดยังสามารถนำมาปรับใช้กับ บุคคลปกติในการปรับลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีให้โดดเด่น ได้อีกทางหนึ่ง

รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย

1. ความหมายของรูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย

ทิตนา เขมมณี (2550, หน้า 243-244) รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะ พิสัย เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือ การแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการ วิธีการ ที่แตกต่างไปจากการพัฒนาทางด้าน จิตพิสัยหรือพุทธิพิสัย รูปแบบที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางด้านนี้ ที่สำคัญ ๆ มี 3 รูปแบบ ดังนี้

- 1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson)
- 2) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะของแฮร์โรว์ (Harrow)
- 3) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies)

2. รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยตามแนวคิดในการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Instructional model based on simpson 's procees for psycomotor skill development)

กิตนา เขมมณี (2550, หน้า 244-245) กล่าวถึงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Instructional model based on simpson's processes for phycomotor skill development) ไว้ ดังนี้

2.1 ทฤษฎี หลักการ แนวคิดของรูปแบบ ซิมป์สัน (Simpson, 1972) กล่าวว่า ทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วน การทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการสั่งงานของสมอง ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน ผลของพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความแรงหรือความราบรื่นในการจัดการ

2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้อง และมีความชำนาญ

2.3 การบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perception) เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยการให้ผู้เรียนสังเกตการณ์ทำงานนั้นอย่างตั้งใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม (readiness) เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงานหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะนั้น ๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้น ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (guide respon) เป็นขั้นที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีให้ผู้เรียนเลียนแบบการกระทำ หรือแสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนลองผิดลองถูก (trial and error) จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง (mechanism) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ (complex ovent response) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำนั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถทำได้คล่องแคล่ว ชำนาญ เป็นไปได้โดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุง และประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของคนให้ดียิ่งขึ้น และการประยุกต์ใช้ทักษะที่คนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเริ่มเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นไปตามที่คนต้องการ

2.4 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะสามารถกระทำหรือแสดงออกอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ ในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความอดทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

จากรูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยตามแนวคิดในการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการสอนดังกล่าวเน้นการฝึกทักษะปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนกระทำอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปหายาก ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบปรับปรุงวิธีการทำงาน ตลอดจนฝึกการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งเหมาะกับการนำมาปรับใช้กับกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดในการสอนดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยนำไปประยุกต์ใช้ 7 ขั้นตอน คือ ขั้นรับรู้ ขั้นเตรียมพร้อม ขั้นสนองตอบ ขั้นชอบกระทำ ขั้นชำนาญการ ขั้นสนุกสนานประยุกต์ใช้ และขั้นใส่ใจคิดริเริ่ม

ความฉลาดทางอารมณ์

1. ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

คำว่า “ความฉลาดทางอารมณ์” มีผู้ให้คำจำกัดความแตกต่างกันไป นักวิชาการด้านจิตวิทยาบางท่าน ให้คำจำกัดความว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถทางอารมณ์ หรือเชาวน์อารมณ์ ซึ่งตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Emotion Quotien”

เทคคัทดี เดชคง (2551, เมษายน 11) ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ถือเป็นเรื่องใหม่ ในแวดวงการศึกษาและจิตวิทยาเพราะเพิ่งได้รับความสนใจและยอมรับความสำคัญอย่างจริงจัง เมื่อ 10 กว่าปีมานี้ เดิมเคยเชื่อกันว่าความสามารถทางเชาวน์ปัญญาหรือ IQ คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ มีชีวิตที่ดีและมีความสุข ต่อมานักจิตวิทยาเริ่มตั้งข้อสงสัยต่อความเชื่อความเข้าใจดังกล่าว เพราะไม่เชื่อว่าความสำเร็จและความสุขในชีวิตของคน ๆ หนึ่งจะขึ้นอยู่กับความสามารถทางเชาวน์ปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว จนมีการศึกษาและวิจัยจากนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่าน ผู้คนจึงหันมาสนใจและยอมรับในสำคัญของ ความฉลาดทางอารมณ์

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2544, หน้า 30) ได้กล่าวถึง Cooper และ Sawaf ซึ่งได้ให้ความหมายของ ความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการที่จะรับรู้เข้าใจ และประยุกต์ใช้พลังการรู้จักอารมณ์ เป็นรากฐานของพลังงาน ข้อมูล การสร้างสายสัมพันธ์เพื่อการโน้มน้าวผู้อื่นได้

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2544, หน้า 31) อ้างถึง ได้ให้ความหมายของ EQ ไว้อย่างชัดเจนว่า หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และของผู้อื่นเพื่อการสร้างแรงจูงใจในตัวเอง บริหารจัดการอารมณ์ต่าง ๆ ได้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ แบ่งเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข

กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 5) ได้ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ในเด็กไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการรู้จัก เข้าใจ และควบคุมอารมณ์ของตนเองได้สอดคล้องกับวัย มีการประพฤติปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสมและมีความสุข

กาญจนา วณิชรมณีย์, และวนิดา ชนินทยุทวงศ์ (2551, หน้า 11) ได้กล่าวถึงความฉลาด ทางอารมณ์ไว้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข การรู้จักความฉลาดทางอารมณ์ของตนเองจะช่วยให้สามารถพัฒนาและสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการดำเนินชีวิตครบถ้วน การงาน และสามารถอยู่

ซาโลเวย์, และเมเยอร์ (Salovey, & Mayer, 1997, p. 9) พูดถึงความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของความฉลาดทางสังคมของตนเองและผู้อื่น สามารถแยกความแตกต่างของอารมณ์ที่เกิดขึ้นและใช้ข้อมูลนี้เป็นเครื่องชี้นำในการคิดและการกระทำสิ่งต่าง ๆ

โกลแมน (Golman, 1995) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ ว่า เป็นความสามารถหลายด้าน ได้แก่ การเร่งเร้าตัวเองให้ไปสู่เป้าหมาย มีความสามารถควบคุมความขัดแย้งของตนเอง รอคอยเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่า ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ไม่สบายต่าง ๆ มีชีวิตอยู่ด้วยความหวัง

จากความหมายและนิยามของ ความฉลาดทางอารมณ์ข้างต้น สามารถสรุปความหมายของ “ความฉลาดทางอารมณ์” ได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมและพัฒนาอารมณ์ของตนเองในการที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพและมีความสุข

2. ความสำคัญและประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ถือเป็นการเรียนรู้จักอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง ให้ตระหนัก มีสติ รู้เท่าทันสาเหตุและความแปรผันด้านอารมณ์ของตน ความเป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ผสมกับเขาวินิจฉัยปัญหาของบุคคลนั้น นอกจากจะทำให้บุคคลตระหนักและรู้จักตนเองแล้ว ยังทำให้เข้าใจความคิด ความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่นได้อีกด้วย EQ ก่อให้เกิดการทำงานร่วมมือที่สร้างสรรค์สนองเป้าหมายที่กำหนดไว้แต่แรกได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล EQ ทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างราบรื่น อุดหนุน เข้าใจต่อกัน เกื้อหนุนให้มีการใช้ศักยภาพของคนอย่างสูงสุด เมื่อนำไปประกอบกับภูมิปัญญา จะก่อให้เกิดการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ให้เกียรติ ยอมรับเกื้อหนุนแก่กันและกัน เพิ่มพูนความคิดสร้างสรรค์ กล้าเสี่ยง กล้าคิดริเริ่ม ลดการโจมตี การนินทา ก้าวร้าว และความไม่ยึดหยุ่นต่อกัน

3. องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 5) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหรือโครงสร้างของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ดี หมายถึง ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น
- 2) เก่ง หมายถึง ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จ
- 3) สุข หมายถึง ความพร้อมทางอารมณ์ของบุคคลที่ทำให้เกิดความสุข

กาญจนา วณิชรมณี, วนิดา ชนินทรทวงศ์ (2551, หน้า 11) ได้สรุปองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์หรือความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
 - 2) ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
 - 3) ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข
- อุสา สุทธิสาคร (2544 , หน้า 74-75) ได้สรุปองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์หรือความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านการรู้จักตนเอง ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 1.1 การรู้จักอารมณ์ตนเอง
 - 1.2 การแสดงออกที่เหมาะสม

- 1.3 การยอมรับตนเอง
- 1.4 การรู้ถึงศักยภาพตนเอง
- 1.5 การแสดงออกโดยไม่ใช้อารมณ์
2. ด้านการรู้จักผู้อื่น ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 2.1 การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
 - 2.2 ความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 2.3 ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
3. ด้านการปรับตัว ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 3.1 การแก้ปัญหา
 - 3.2 การแยกแยะความจริง
 - 3.3 ความยืดหยุ่น
4. ด้านการจัดการกับความเครียด ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 4.1 การจัดการความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเอง
 - 4.2 การควบคุมอารมณ์ทางลบ
5. ด้านการสร้างอารมณ์สุข ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 5.1 ความพึงพอใจในชีวิตตนเอง
 - 5.2 การมองโลกในแง่ดี

วีรวัดน์ ปันนิตามัย (2544 , หน้า 67) กล่าวถึง Goleman ได้เสนอทัศนะของโซว์เวย์ (Salovey) ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นลำดับ รับกัน คือ

- 1) ชั้นตระหนักรู้จักอารมณ์ของตนเอง (know one's emotion) คือการตระหนักรู้จักตน เข้าใจยังรู้ความเปลี่ยนแปลงในอารมณ์ ภาวะอารมณ์ ความต้องการของตนในแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์ เข้าทำนองผู้ที่รู้จักตัวเอง และเอาชนะตนเองได้เป็นผู้ที่ฉลาดที่สุด
- 2) ชั้นบริหารจัดการอารมณ์ของตน (managing emotion) เป็นความสามารถที่จะควบคุมจัดการกับความรูสึก หรือภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้น ได้อย่างเหมาะสมและชาญฉลาด โดยสร้างเสริมจากภาวะที่ตระหนักรู้ในอารมณ์ของตน เมื่อเศร้า โกรธ ผิดหวังหรือเสียใจ ก็ควบคุมตนได้ ไม่โมโหร้าย ไม่สร้างความทุกข์ระทมให้เกิดแก่ตนเอง นำภาวะอารมณ์ของตนให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้โดยเร็ว
- 3) ชั้นสร้างแรงจูงใจ (motivation onself) คือ การกระตุ้นเตือนตนให้คิดริเริ่มอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ผลักดันตนมุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ จะนำมาซึ่งความสำเร็จ
- 4) ชั้นสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ (recognizing emotion in others) คือ ความสามารถเอาใจใส่ผู้อื่น รู้เท่าทันในความต้องการ ข้อวิตกกังวลของผู้อื่นได้อย่างชาญฉลาด

5) ความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น (handling relationships) เป็นผลรวมของข้อ 1-4 คือ ทำอย่างไรที่จะมีความสามารถในการสร้างและรักษาเครือข่ายสายสัมพันธ์ส่วนตัวและที่เกี่ยวกับงานไว้ การสร้างสายสัมพันธ์เป็นการส่วนตัว และเป็นผู้ที่มีความสามารถคิดวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมได้ดี

นางพาง ลี้มสุวรรณ (2542, ไม่ปรากฏหน้า) กล่าวว่า ทักษะทางอารมณ์ หรือ อีคิวของคนอาจจัดได้เป็นเรื่องใหญ่ๆ 5 เรื่อง คือ

1) สามารถรู้อารมณ์ตัวเอง คนที่จะมีทักษะชีวิตที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติข้อนี้ คือ เป็นที่รู้ตัวเองกำลังรู้สึกอย่างไร หรือสามารถติดตามความรู้สึกของตัวเองได้ใน ขณะที่อารมณ์กำลังบังเกิดขึ้นในตัวเรา เช่น รู้สึกว่าเรากำลังเริ่มรู้สึกโกรธ หรือเริ่มรู้สึกไม่พอใจแล้ว ฉะนั้นเราจึงต้องมีการสังเกตตัวเองอยู่เสมอ การรู้ว่าตัวเองกำลังรู้สึกอย่างไรจะทำให้คนๆ นั้นควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น

2) สามารถบริหารอารมณ์ตัวเอง ทุกคนเมื่อมีอารมณ์บางอย่างเกิดขึ้นแล้วต้อง รู้วิธีที่จะจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ อย่างเหมาะสม เช่น เกิดอารมณ์โกรธ อารมณ์ไม่พอใจอะไรใครจะต้องหาทางออก ไม่ใช่เก็บกดสะสมอารมณ์เหล่านี้ไว้มากๆ ซึ่งจะเกิดอาการทนไม่ไหวแล้วถึงจุดหนึ่งจะระเบิดอารมณ์ออกมารุนแรง โดยทำร้ายคนอื่นหรือทำร้ายตนเอง เช่น ฆ่าตัวตาย วิธีบริหารอารมณ์หรือวิธีจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้น คือ หาวิธีผ่อนคลายให้ตัวเอง เช่น อาจไปเล่นกีฬา ร้องเพลง ฟังเพลง เล่นดนตรี เป็นการคลายเครียด

3) สามารถทำให้ตนเองมีพลัง คือเป็นคนที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจหรือแรงใจให้อยากทำสิ่งต่างๆ ในชีวิต ไม่เป็นคนย่อท้อหมดเรี่ยวแรงง่าย ๆ หรือยอมแพ้โดยง่ายตาย สิ่งเหล่านี้จะเกิดได้มาจากหลายๆ องค์ประกอบ เช่น พ่อแม่ปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก การมีทัศนคติที่มีวัฒนธรรม มีอารมณ์ดีมีความหวัง มองโลกในแง่ดี เป็นต้น

4) สามารถเข้าถึงจิตใจผู้อื่น ความสามารถนี้เป็นคุณสมบัติของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับจิตใจผู้อื่นจะขาดไม่ได้เลย เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ แต่ที่จริงแล้วทุกๆ คนเป็นคนที่คุณอื่นนิยมชมชอบ เป็นคนที่เพศตรงข้ามชอบ ทำให้เข้ากับคนอื่นได้ดี เป็นคนที่มีเสน่ห์ และสามารถเข้าสังคมได้เป็นอย่างดี

5) สามารถรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญอีกเช่นกัน เพราะคงไม่มีประโยชน์ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี แต่ไม่สามารถทำให้ความสัมพันธ์นั้นยั่งยืนยาวนานได้ คือจะต้อง รู้จักหลอเลียงความสัมพันธ์ ที่มีอยู่ให้มืออยู่ต่อไป ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการบริหารจัดการกับความรู้สึกของผู้อื่น โดยทำให้คนอื่นที่อยู่ใกล้เราแล้วเขาเกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตัวเขาเอง และเขาเกิดความรู้สึกที่ดีกับเรา

4. การประเมินความฉลาดทางอารมณ์

กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 6) ได้กล่าวถึงแนวทางในการประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กวัยเรียน (อายุ 6-11 ปี) ไว้ว่า สามารถประเมินจากคุณลักษณะที่เด็กแสดงออกทั้ง 3 ด้าน คือ เก่ง ดี และสุข โดยสังเกตจากสิ่งต่อไปนี้

- 1) ดี สังเกตจากการควบคุมอารมณ์ ความใส่ใจและเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น และการยอมรับผิด
- 2) เก่ง สังเกตจากความมุ่งมั่นพยายาม การปรับตัวต่อปัญหา และความกล้าในการแสดงออก
- 3) สุข สังเกตจากความพอใจในตนเอง รู้จักปรับใจ และมีความร่าเริงเบิกบาน

วีรวรรณ ปันนิต้ามัย (2544 , หน้า 83) กล่าวถึงการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ว่า สามารถประเมินได้ 2 นัยใหญ่ ๆ คือ จากการใช้เครื่องมือที่เป็นปรนัย (objective measures) อาทิ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบประเมิน และการให้รายงานหรือแสดงความรู้สึก (subjective measures) อาทิ โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การรายงานตนเองโดยการเขียนบันทึก การรายงานความรู้สึกจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ภาพเขียน คำคุณศัพท์ เสียงเพลง การแสดงออกในสถานการณ์สวมบทบาท แต่ละแนวทางให้ผลกาประเมินที่เชื่อถือได้ และความเที่ยงตรงแตกต่างกันไป ยังไม่มีข้อสรุปว่าวิธีไหนเหมาะสมที่สุด

วีรวรรณ ปันนิต้ามัย (2544 , หน้า 85-94) กล่าวถึงแนวทางในการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ว่า สามารถทำได้หลายทาง อันได้แก่

- 1) การประเมินด้านแรงจูงใจภายในบุคคล (intrapersonal) คือการประเมินแรงจูงใจที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเกิดความรู้สึก หรือภาวะอารมณ์เช่นนั้น แรงบันดาลใจให้แสดงออกโดยอาจจะมีสิ่งเร้ากระตุ้นความรู้สึกนึกคิด อาทิ การให้เขียนความเรียง การตอบข้อความให้สมบูรณ์ การเขียนบันทึกประจำวัน การให้เล่าเหตุการณ์ที่ฝังใจ หรือที่เคยประสบมา โดยให้เขียนเล่าเหตุการณ์ที่ฝังใจที่ทำให้คนเกิดความรู้สึก 3 ประการ ได้แก่ ดีใจ โส่งใจ และเสียใจ การประเมินด้วยแนวทางนี้ จำต้องใช้ผู้ประเมินที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมศาสตร์และด้านความฉลาดทางอารมณ์เป็นอย่างสูง

- 2) การใช้เทคนิคเหตุการณ์สำคัญ (the critical incident technique) หรือกรณีเหตุการณ์ (incident cases) เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมในเชิงคุณภาพ โดยให้ผู้บรรยายหรือเขียนเล่าถึงเหตุการณ์ที่บ่งชี้ถึงการคิด รู้สึก และการแสดงออกที่เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่าง ๆ แล้วให้เลือกเรียงลำดับพฤติกรรมที่ผู้ตอบเคยปฏิบัติหรือมีความตั้งใจจะปฏิบัติ เพื่อนำคะแนนมาประมวลสรุปอ้างอิงถึงระดับของความฉลาดทางอารมณ์ของผู้สร้างแบบประเมินโดยใช้กรณีเหตุการณ์ที่ถือเป็นตัวแทนที่ดีของเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ เมื่อเล่าสถานการณ์นำแล้ว โจทย์ก็จะตั้งคำถามผู้ตอบว่าในสถานการณ์นั้น ผู้ตอบจะตอบอย่างไร โดยมีตัวเลือกในระดับความเป็นไปได้ต่างกัน ข้อดีของวิธีนี้คือมุ่งให้กรอบที่เป็นแนวทางเดียวกันกับผู้ตอบทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่ข้อจำกัดของวิธีนี้คือ ยังเป็นการประเมินความฉลาดทางอารมณ์จากการรายงานตัวเองว่าตั้งใจจะทำอะไร อาจมีการบิดเบือน

“สร้างภาพ” ตนเองขึ้นมา ขาดความสมจริงเชิงสถานการณ์ประจำวันที่แสดงออก ในบางกรณี เหตุการณ์ที่ชักถามนั้นอาจมีความสำคัญ เนื่องด้วยมาตรฐานทางวัฒนธรรมเฉพาะวัย อายุ ของงาน หรือของสังคมก็เป็นได้

3) สถานการณ์จำลอง (simulation) เป็นการกำหนดสถานการณ์ขึ้นให้มีความสมจริง ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่เป็นสิ่งเร้า เพื่อกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความรู้สึก และภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ของตนออกมา โดยมีอาจเสแสร้งหรือแกล้งปฏิบัติได้ สถานการณ์ จำลองนี้อาจมีการกำหนดระดับความยาก หรือบทบาทให้แก่ผู้ปฏิบัติด้วยก็ได้ ข้อดีของสถาน การณ์จำลองคือ เป็นการกระตุ้น หรือ “ค้ำ” พฤติกรรมภาวะอารมณ์ที่เรามุ่งมองหาจากผู้รับ การประเมินขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้รับการประเมินได้แสดงความเป็นตนตามธรรมชาติ ออกมา ข้อเสียประการหนึ่งของสถานการณ์จำลองคือ ใช้เวลาในการสร้างเครื่องมือในการ ประเมินนาน ต้องอาศัยผู้ที่มีความรอบรู้ทางการวัดการประเมิน และสามารถใช้ทดสอบในกลุ่ม เล็กที่ละ 3-5 คน หรือเป็นรายบุคคลเท่านั้น

4) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่มีความยืดหยุ่น ให้อิสระแก่ผู้รับการสัมภาษณ์ เป็นฝ่ายริเริ่มการสนทนาในประเด็นต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับตนเอง ทั้งในด้านความสำเร็จและความล้มเหลว ความเสียใจ David McClelland แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้นำเสนอขึ้นใช้ในปี 1997 โดยเรียกชื่อว่า Behavioral Event Interview (BEI) เป้าหมายเชิงลึกของการสัมภาษณ์เชิงลึกมีจุดประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิง พฤติกรรมในแง่มุมต่างๆ ของผู้เข้ารับการสัมภาษณ์ว่า ในสถานการณ์ต่างๆ เขาได้แสดงพฤติกรรม อารมณ์ และมีความรู้สึกใตบ้าง สาเหตุใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการเรียน การทำงาน และในชีวิตของเขา เป็นการสัมภาษณ์ หนึ่งต่อหนึ่ง โดยกรรมการหรือผู้สัมภาษณ์ จะกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการสัมภาษณ์แสดงความรู้สึกนึกคิดที่เป็นตัวของตัวเองที่แท้จริงออกมา ตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

5) แบบทดสอบที่มีความเป็นปรนัย การให้รายงานตนเอง และแบบวัดเชิงอัตวิสัย (objective, self-report, and subjective measures) เป็นการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสร้างง่าย มีฐานของการเปรียบเทียบศึกษาพัฒนา ในแนวทางที่มีการทำกันอยู่แล้ว และใช้ได้กับผู้เข้ารับการทดสอบเป็นจำนวนมาก ง่ายต่อการ ดำเนินการและแปรผล การทดสอบเหล่านี้พึงกระทำด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ทั้งใน ส่วนของผู้ใช้และผู้เข้ารับการทดสอบ

อุสา สุทธิสาคร (2544, หน้า 75) ได้ศึกษาแบบวัด Bar On Emotion Quotient Intelligence ซึ่งพัฒนาโดย ริวเวน บาร์ออน (Reuven Bar On) นักจิตวิทยาคลินิกชาวอิสราเอลโดยนำมาแปลและปรับปรุง ซึ่งแบบวัดมี 133 ข้อ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบใหญ่ และ 15 องค์ประกอบย่อย คือ

1. ด้านการรู้จักตนเอง ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 1.1 การรู้จักอารมณ์ตนเอง
 - 1.2 การแสดงออกที่เหมาะสม
 - 1.3 การยอมรับตนเอง
 - 1.4 การรู้ถึงศักยภาพตนเอง
 - 1.5 การแสดงออกโดยไม่ใช้อารมณ์
2. ด้านการรู้จักผู้อื่น ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 2.1 การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
 - 2.2 ความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 2.3 ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
3. ด้านการปรับตัว ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 3.1 การแก้ปัญหา
 - 3.2 การแยกแยะความจริง
 - 3.3 ความยืดหยุ่น
4. ด้านการจัดการกับความเครียด ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 4.1 การจัดการความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเอง
 - 4.2 การควบคุมอารมณ์ทางลบ
5. ด้านการสร้างอารมณ์สุข ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย
 - 5.1 ความพึงพอใจในชีวิตตนเอง
 - 5.2 การมองโลกในแง่ดี

จากความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ และการวัดความฉลาดทางอารมณ์ข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกแนวทางในการจัดกิจกรรมดนตรีบำบัดเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้องค์ประกอบและการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิตซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กอายุ 6-11 ปี ซึ่งสอดคล้องกับวัยของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง โดยแบบประเมินดังกล่าวมีเนื้อหาในการประเมินครอบคลุมความฉลาดทางอารมณ์ครอบคลุมคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านเก่ง ด้านดี และด้านสุข

เจตคติต่อการเรียน

1. ความหมายของเจตคติ

นักนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ ดังนี้

พิชิต ฤทธิจรรยา (2549, หน้า 223) ให้ความหมายของเจตคติว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความเชื่อความศรัทธาของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ช่วยกระตุ้นจิตใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนหรือต่อต้าน ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น

บุษยา สกุลกณีการ (2548, หน้า 22) กล่าวถึง เจตคติไว้ว่า เจตคติคือความโน้มเอียงที่ได้รับจากการเรียนรู้ซึ่งสนองตอบต่อบุคคล สิ่งของ และสถาบันต่างๆ ทั้งในทางบวกและทางลบ เจตคติเกิดจากการเรียนรู้หรือชบวนการทางสังคมซึ่งเป็นผลจากการรวบรวมประสบการณ์ในอดีตและคาดคะเน หรือกำหนดทิศทางการแสดงออกในอดีต

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 54) กล่าวถึงเจตคติไว้ว่า เจตคติเป็นความรู้สึกเชื่อ ศรัทธาต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดจนเกิดความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา ซึ่งอาจเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ นอกจากนี้เจตคดียังไม่เป็นพฤติกรรมแต่เป็นตัวการที่ทำให้เกิดพฤติกรรม

กูด (Good, 1973 p. 59) ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เจตคติหมายถึง ความเอนเอียงหรือความชอบของบุคคลที่แสดงผลเฉพาะไปสู่วัตถุ สิ่งของ สถานการณ์หรือคุณค่าตามปกติจะประกอบไปด้วยความรู้สึกและอารมณ์

จากความหมายของเจตคติข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เจตคติคือความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อและความศรัทธาที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลให้บุคคลผู้นั้นแสดงพฤติกรรมออกมาทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

2. การวัดเจตคติ

เจตคติเป็นเรื่องของการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์และจิตใจ จึงเป็นการยากที่จะวัดให้ออกมามีความเที่ยงตรง แต่กระนั้นก็มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ออกแบบและสร้างแบบสำหรับวัดเจตคติไว้ ดังนี้

พิชิต ฤทธิจรรยา (2549, หน้า 224-229) ได้รวบรวมแบบวัดเจตคติของนักการศึกษาไว้หลายท่าน ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. แบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert ' scale) มีลักษณะเป็นแบบวัดที่มีการกำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วง คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แบบวัดจะประกอบด้วยข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งในทางบวกและในทางลบ และมีจำนวนเท่าๆ กัน มีการประเมินน้ำหนักความรู้สึกของข้อความ หรือกำหนดน้ำหนักและการตอบแต่ละตัวเลือก ภายหลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลมาแล้ว

2. แบบวัดเจตคติของออสกู๊ด (Osgood ' s scale) แบบวัดนี้จะใช้คำคุณศัพท์มาเป็นตัวอธิบายความหมายของสิ่งเร้าที่ต้องการจะวัด เช่น ดี - เลว สวย - น่าเกลียด กำหนดการตรวจให้คะแนนโดยกำหนดให้ความรู้สึกทางบวกเป็นคะแนนมาก ความรู้สึกทางลบคะแนนน้อยตามลำดับ

3. แบบวัดเจตคติของเทอร์สโตน (Terstone ' s scale) ใช้วัดเจตคติของบุคคลให้ตัวเลือกในการแสดงความรู้สึกเพียงสองตัวเลือก เช่น เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย แล้วใช้ค่ามัธยฐานเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายในการให้คะแนน

จากตัวอย่างแบบการวัดเจตคติข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกแบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert ' scale) ซึ่งมีลักษณะการวัดที่ละเอียด มีการกำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วง คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบวัด 7 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดเจตคติที่ต้องการจะวัด 2) ให้ความหมายของข้อคำถามที่ต้องการจะวัด 3) เขียนข้อความที่ต้องการจะวัดเจตคติ 4) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อความ 5) ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น 6) กำหนดการให้คะแนน 7) จัดชุดแบบวัดเจตคติ เพื่อใช้ในการวัดเจตคติต่อการเรียนโดยใช้กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

อัจฉราภรณ์ สุดจิตต์ (2540, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยการพัฒนาการท่างกายของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมดนตรี - นาฏศิลป์กับกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมดนตรี - นาฏศิลป์ มีพัฒนาการทางร่างกายสูงกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

วุฒิชัย ไชยรินคำ (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยผลของดนตรีบำบัดและการให้คำปรึกษากลุ่มแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางที่มีต่ออัตมโนคติของวัยรุ่นในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่าวัยรุ่นในกลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่มมีคะแนนอัตมโนคติเพิ่มขึ้น

กันทิมา เพชรคง (2543, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาผลของเสียงดนตรี ประกอบในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีต่อการเรียนรู้ และศึกษาถึงความคิดเห็นของ ผู้เรียนที่มีต่อการเลือกใช้เสียงดนตรีประกอบในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้จากบทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอนวิชา จิตวิทยาเรื่อง สรีระวิทยาที่มีผลต่อพฤติกรรมทั้ง 3 แบบ ผู้เรียนมีความคิดเห็นทางด้านเสียงดนตรีประกอบในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทั้ง 3 และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบมีเสียงดนตรีเร็วประกอบ น่าสนใจกว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอนแบบมีเสียงดนตรีช้า และแบบไม่มีเสียงดนตรี

ประกอบ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แบบมีเสียงดนตรีเข้าประกอบน่าสนใจกว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบไม่มีเสียงดนตรีประกอบ

วิมลรัตน์ คำว้จ้ง (2544, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยผลของการฝึกดนตรีไทยและการควบคุมตนเองที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนปราจีนกัลยาณี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มควบคุมตนเองมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงกว่า กลุ่มควบคุม

อุสา สุทธิสาคร (2544, หน้า 75-77) ได้อธิบายถึงผลการศึกษาคุณภาพทางอารมณ์ของนักศึกษาทุนดนตรีไทย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 24 คน ที่ได้เรียนดนตรีไทยมาเป็นเวลา 1-10 ปี เปรียบเทียบกับนักศึกษาปีที่ 1 ทั่วไปที่ไม่ได้เรียนดนตรีไทย จำนวน 333 คน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่เรียนดนตรีไทยมีคุณภาพทางอารมณ์สูงกว่านักศึกษาทั่วไปที่ไม่ได้เรียนดนตรีไทย

วิัญญา รุณแสง (2547, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาผลของการฟังดนตรีตามความชอบและดนตรีธรรมชาติต่อการลดความเครียดของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 120 คน พบว่ากลุ่มที่ได้ฟังดนตรีตามความชอบและดนตรีธรรมชาติมีคะแนนความเครียด และความตึงตัวของกล้ามเนื้อในช่วงหลังการทดลองลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง

ลำยวง ฉัตรพฤษชัย (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 โรงเรียนวัดหนองเสือ (เรื่องวิทยานุกูล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 โดยศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนวัดหนองเสือ (เรื่องวิทยานุกูล) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 จำนวน 21 คน ชุดกิจกรรมเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

พิไลพรรณ พลเยี่ยม (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนาหนังสือนิทานคุณธรรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมแนะแนว) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า หนังสือนิทานคุณธรรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมแนะแนว) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 86.25/87.50 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสือนิทานคุณธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ชอร์วี่ (Shaw) (อ้างถึงใน อูสา สุทธิสาคร, 2544, หน้า 8-9) ได้ทำการศึกษาทดลองให้นักศึกษาระดับวิทยาลัย จำนวน 36 ราย ให้ทำแบบทดสอบความสามารถเชิงมิติสัมพันธ์หลังจากฟังดนตรีของโมซาร์ท Sonata for Two Pianos in D major, K. 448 เป็นเวลาต่อเนื่อง 10 นาที ผลการทดลองพบว่า IQ ของนักศึกษากลุ่มดังกล่าวเพิ่มขึ้นถึง 8-9 จุด

โกลด์แมน (Goleman, 1995, p. 160) ได้ศึกษาวิจัยและพบว่าความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตเหนือกว่าด้านสติปัญญาและความชำนาญการด้านต่าง ๆ ถึงสองเท่า

จินาห์ คิม, และคนอื่นๆ (Jinah Kim, et al., 2008) ได้ทำการพัฒนาและนำดนตรีบำบัดมาทดลองใช้กับกลุ่มเด็กออทิสติก เปรียบเทียบกับการจัดให้เด็กได้เล่นของเล่น พบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมดนตรีบำบัดมีความสามารถในการสื่อสารเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มที่เล่นของเล่น

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดนตรีบำบัดในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถสรุปได้ว่าดนตรีมีผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

จากการศึกษา ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน จำเป็นต้องนำกระบวนการและรูปแบบการสอนที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรม ซึ่งจากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ โดยเลือกการจัดกิจกรรมดนตรีมาผสมผสานกับกิจกรรมดนตรีบำบัดและกิจกรรมแนะแนวซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะ เจตคติ อีกทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดสุนทรียภาพ สามารถปรับความคิด และสร้างสรรค์แนวทางที่ดีในการใช้ชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นที่ยอมรับ ตรงตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเจตคติของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมดังกล่าว